

Revolution og borgerkrig i Rusland

‘Kødhakkeren’ kalder man stedet i og omkring Donbas i Ukraine, hvor en blodig krig i øjeblikket udspiller sig. Ligger der gemt en særlig tradition for dehumanisering blandt russiske soldater? Engelske krigshistoriker **Antony Beevor** giver os historien om Den russiske Revolution i 1917 og den efterfølgende borgerkrig frem til kommunisternes sejr i 1921

TEKST: HENRIK YDE,
DR.PHIL., LITTERATURHISTORIKER

Den engelske krigshistoriker Antony Beevor (f. 1946) har beskæftiget sig indgående med 2. Verdenskrig. I bøger om Stalingrad (dansk udg. 2000) og Berlin (dansk udg. 2014) bragte hans arkivstudier af samtidige breve, dagbøger og militære dokumenter læseren meget tæt på begivenhederne, og forfatteren bevægede sig virtuost fra generalstabsniveau til den menige soldat og civilist. Det var en fortællende form for historieskrivning, som vi i nyere tid kender herhjemme fra bl.a. Dan H. Andersens skildring af svenskekrigene (således Store nordiske Krig, anmeldt i dette blad nr. 4/2022). Nu er Beevor gået en generation længere tilbage for på tilsvarende vis at give os historien om Den russiske Revolution i 1917 og den efterfølgende borgerkrig frem til kommunisternes sejr i 1921.

De hvide var en broget skare

Efter den ret ublodige Oktoberrevolution, som nærmest bør kaldes et statskup, havde bolsjevikkerne opbakning i byernes arbejderklasse og i dele af bondestanden. De støttedes desuden af kommunister blandt især de tyske krigsfanger, som efter Brest-Litovsk-fredsslutningen mellem Rusland og Tyskland i marts 1918 var strandet i Rusland. Overfor dem stod de ‘hvide’ (kontrarevolutionære) hære. De udgjordes af et konglomerat af tsaristiske officerer, moderate socialister, deklasserede medlemmer af adel og bourgeoisie og kosakhøvdinge (atamaner). De hvide søgte desuden at mobilisere tropper blandt tjekkiske, lettiske, kroatiske og rumænske krigsfanger fra 1. Verdenskrig og fra kæmpelandets talrige etniske mindretal fra balterne i vest til kalmukker og kinesere mod øst. Denne sammenbragte skare havde imidlertid – bortset fra kampen mod de røde – vidt forskellige dagsordener. Nogle drømte om en genetablering af tsardømmet, andre om national selvstændighed. Kosakkerne og andre krigshøvdinge syntes mest optagede af at hjembringe plyndringsgods fra civilbefolkningen. I forbigående foranstaltedes der jødepogromer med tusinder af ofre, idet mange hvide forbandt kommunisme med jødedom. De hvide hære ledsagedes af en broget skare af lykkeriddere, prostituerede, kokainhandlere og bondefangere. Flere forskellige hvide hærledere og generaler proklamerede sig undervejs som de sande russiske regeringer.

Denne umage flok ville næppe have haft meget held i krigsførelsen mod de røde, hvis den ikke havde modtaget betydelig støtte udefra af en række stormagter, der så deres egen interesse i at nedkæmpe kommunismen: England, Frankrig, USA og Polen m.fl. bakkede op med penge, våben og flådestøtte i Østersøen og Sortehavet. Den drivende kraft i denne løse alliance var Storbritanniens krigsminister Winston Churchill, der jævnligt overskred de begrænsninger af støtten til de hvide, som han egentlig var underlagt af sin egen

“Detaljeringsgraden i denne beretning er ny. Men borgerkrigen bliver herved i nogen grad også opløst i anekdotiske og gruopvækkende beretninger om en række slag, træfninger og groteske optrin.”

premierminister, Lloyd George. Hele dette forløb er tidligere blevet behandlet udførligt af ikke mindst Edward Hallett Carr i hans *The Bolshevik Revolution 1917-1923* (1950-1953).

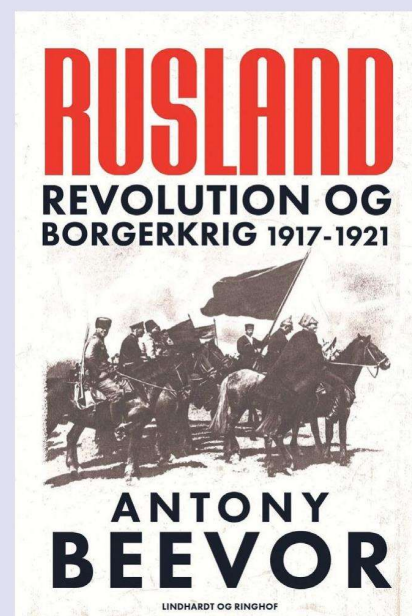
Historien om personligheder

Det nye hos Beevor er den udpenslede beretning om borgerkrigens sanseløse vold, sadisme og umenneskelige adfærd hos alle involverede parter. Beevor antyder, at en del af dehumaniseringen kan forklares ved den tsaristiske militærtradition for at behandle menige soldater grusomt, hvorpå disse sparkede nedad ved at behandle krigsfanger og civile tilsvarende eller endnu mere grusomt – en tradition, der i nogen udstrækning synes at leve videre i vor tids russiske hær.

Detaljeringsgraden i denne beretning er ny. Men borgerkrigen bliver herved i nogen grad også opløst i anekdotiske og gruopvækkende beretninger om en række slag, træfninger og groteske optrin. Og de militære begivenheder henføres oftere til de militære lederes personligheder end til faktorer af politisk, social og økonomisk art. Beevor har en sær forkærlighed for på gammeldags, fysiognomisk vis at forklare personers egenskaber ud fra deres ydre: Grundlæggeren af Tjekaen (det senere KGB) “Feliks Dzerjinskij, en høj, mager polak (...) havde et blegt, asketisk el greco-ansigt, et tjavset troldmandsskæg og øjne med tunge øjenlåg. Han var en ægte fanatiker.” Den ‘hvide’, tårnhøje general Wrangel “med sine indsunke, men gennemborende øjne besad iskold beslutsomhed.” Den kommunistiske politiker Karl Radek var “abeagtig.”

Dette er jo ganske underholdende. Men til gengæld savner læseren oplysninger om bolsjevikernes strategiske overvejelser på generalstabsniveau, i Kreml. Det skyldes muligvis, at Beevor er persona non grata i Rusland, idet han i Berlin-bogen havde taget sig den frihed at omtale Den røde Hærs massevoldtægter af tyske kvinder i 1945; en sådan omtale betragtes i Rusland som en fornærmelse af hæren, og det er strafbart. Beevor har derfor været afhængig af hjælp fra især én bestemt russisk historiker, men hun synes ikke at have haft tilstrækkelig arkivadgang. (Historikeres adgang til de sovjetiske arkiver blev løsnet af Boris Jeltsin ved et dekret i 1992 og senere af flere tiltag i samme retning, men de er siden blevet strammet igen).

Beevor lægger ikke skjul på sine egne sym- og antipatier. De rødes sejr i et slag mod de hvide er pr. definition en “katastrofe”. Lenin var “revolutionens mørke geni,” som “ødelagde alene for at ødelægge”. Beevor reflekterer ikke nærmere over, hvordan Trotskij og bolsjevikkerne imod alle odds fik stampet en rød hær op af jorden, eller hvorfra den mon hentede styrke og motivation til at afvise de hvide hære og de vestlige stormagters interventioner.

Titel:

Rusland. Revolution og borgerkrig 1917-1921

Forfatter:

Antony Beevor

Sidetal:

606 sider

Pris:

349,95 kr.

Forlag

Lindhardt og Ringhof 2022